

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

МАТЕРІАЛИ

II Всеукраїнського міждисциплінарного круглого столу
«ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ:
АКТУАЛЬНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ ВІЙНИ»

(Київ, 26 червня 2023 року)

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

МАТЕРІАЛИ

II Всеукраїнського міждисциплінарного круглого столу

«ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ:

АКТУАЛЬНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ ВІЙНИ»

(Київ, 26 червня 2023 року)

Київ

Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова

2023

УДК 1:330(378)

ББК 87.6:65

Ф-56

Відповідальний редактор: д-р філос. наук, професор Глушко Т.П.

Редакційна колегія: Мозгова Н.Г., доктор філос. наук, проф.; Русаков С.С., канд. філос.наук., доц.; Матюшко Б.К., канд. філос.наук., доц.; Облова Л.А., канд. філос.наук., доц.; Шкіль Л.Л., канд. філос.наук., доц.; Брижнік В.М., канд. філос.наук., доц.; Шушкевич Є.М., канд. філос.наук., ст.викл.

«Філософія економіки: актуальний дискурс в умовах війни». Матеріали круглого столу (26 червня 2023 року), Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 100 с. *електронне видання*

ISBN 978-966-931-288-4

До збірки включено матеріали виступів та доповідей учасників круглого столу «Філософія економіки: актуальний дискурс в умовах війни». У представлених увазі читача текстах досліджуються: феномен економічної свободи в контексті аксіологічної традиції неолібералізму; економічні виміри соціалізаційних процесів в умовах консумеризму; пост-воєнні перспективи регіональних соціально-економічних кластерів; стратегії відновлювальної економіки та стійкого розвитку; проблеми соціального капіталу та штучного інтелекту; філософські аспекти брендингу та його практичне значення для розвитку економічної системи; перспективи становлення економічної суб'єктності України; а також деякі історичні аспекти розвитку філософсько-економічної проблематики на теренах нашої країни; специфіка конкурентної політики держави в умовах європейської інтеграції та соціально-економічні пріоритети у перспективі післявоєнного відродження країни.

Для всіх, кого цікавить актуальна проблематика сучасних філософсько-економічних досліджень.

ББК 87.6:65

Ф-56

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за зміст своїх текстів та точність наведених посилань

У разі використання матеріалів збірки, посилання на авторів і видання обов'язкове

ISBN 978-966-931-288-4

(електронне видання)

© Колектив авторів, 2023

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DRAGOMANOV UKRAINIAN STATE UNIVERSITY
Institute for Philosophy and Educational Politics
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY

**«PHILOSOPHY OF ECONOMY:
RELEVANT DISCOURSE IN THE CONDITIONS OF WAR»**

PROCEEDINGS OF THE ROUNDTABLE DISCUSSION

June 26th, 2023

Kyiv
Dragomanov University Publishing House
2023

The Editorial Board:

Tetiana Hlushko – Dr. of Philosophical Sciences, Professor (*Executive Editor*)

Nataliya Mozhova – Dr. of Philosophical Sciences, Professor

Serhiy Rusakov – PhD in Cultural Studies, Docent

Bohdan Matiushko – PhD in Philosophy, Docent

Liudmyla Oblova – PhD in Philosophy, Docent

Liudmyla Shkil – PhD in Philosophy, Docent

Vitalii Bryzhnik – PhD in Philosophy, Docent

Yevhenii Shushkevych – PhD in Philosophy, Docent

«Philosophy of Economy: Relevant Discourse in the Conditions of War».
Proceedings of the Round Table (June 26th, 2023), Kyiv: Dragomanov
University Publishing House, 2023. 100 p.

The volume includes materials of speeches and research reports for roundtable «Philosophy of Economy: Relevant Discourse in the Conditions of War». The presented texts are focused on the phenomenon of economic freedom in the context of the axiological tradition of neoliberalism; economic dimensions of socialization processes in the context of consumerism; post-war prospects for regional socio-economic clusters; strategies for a recovery economy and sustainable development; problems of social capital and artificial intelligence; philosophical aspects of branding and its practical importance for the development of economic system; prospects for Ukraine's economic subjectivity establishing as well as some aspects related to the development of philosophical-economic issues in Ukrainian retrospective; specifics of the state's competition policy in the context of European integration and socio-economic priorities for country's post-war revival.

For everyone interested in relevant issues in the scope of contemporary philosophical-economic research.

Євгеній Шушкевич

<https://orcid.org/0000-0002-5330-9752>

*кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософії
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова (м.Київ)*

ПРО «ЗБІЙ НА РИНКУ ПРАЦІ» У ЗВ'ЯЗКУ З РОЗВИТКОМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Сьогодні, штучний інтелект, вже є не чимось фантастичним, недосяжним, натомість, ми так часто про нього чуємо і говоримо зараз, що це є абсолютно буденною річчю. З кожним днем стає все більше ніш, в яких ми спостерігаємо більш чи менш успішні спроби застосування штучного інтелекту. І багато аналітиків, розцінюють це як позитивні наслідки прогресу, адже штучний інтелект в багатьох сферах виявляється значно продуктивнішим за людину. І в багатьох це може викликати занепокоєння, адже штучний інтелект в деяких сферах починає складати конкуренцію фахівцям людям на ринку праці.

Говорячи про штучний інтелект, сьогодні, як правило, не маються на увазі людиноподібні роботи, як це уявлялося років 30 тому, частіше мова йде про «алгоритм розв'язання творчих завдань, сформований штучною свідомістю» [2]. ... чи комп'ютерні системи, які в наближенні відтворюють людське мислення та навички, тобто здатні розпізнавати, розуміти, знаходити спосіб досягнення результату, приймати рішення, особливо, коли йдеться про аналіз складних систем, наведення обґрунтованих висновків, ведення осмисленого та зв'язного діалогу та інше, але найважливішою характеристикою, є, мабуть, їх здатність вчитися. А це робить штучний інтелект досить ефективним та перспективним.

Попри всі позитивні наслідки від впровадження таких технологій, деякі аналітики починають говорити про «збій на ринку праці», тобто таку, ймовірну, ситуацію, коли достатньо багато фахівців змушені будуть поступитися своїм робочим місцем технологіям, які керуються штучним інтелектом, і зважаючи на ефективність цих технологій, їхнє використання буде виглядати цілком переконливим. Широке використання технологій під управлінням штучного інтелекту, може призвести до стрімкого росту безробіття, а це, в свою чергу, може спровокувати своєрідний «збій» на ринку праці.

Так чи інакше, розвиток технологій і, відповідно, їх застосування, в різних сферах, це процес, темпи розвитку якого тільки зростають. Пандемія covid-19, сильно вплинула на розвиток цифрових технологій, зробивши цифрову трансформацію, одним з трендів останніх років, що в свою чергу може бути основою для нового рівня розвитку промисловості – індустрії 4.0.

«Індустрія 4.0 – це впровадження автоматизованих виробництв, де використовуються інтернет речей (IoT), великі дані (BigData) та кіберфізичні системи (такі, де людина майже не втручається у виробничий процес). З'являються розумні фабрики, на яких машини комунікують між собою» [4].

Офіційні опитування показують, що приблизно десята частина американських працівників уже працюють у фірмах, які використовують штучний інтелект, тоді як неофіційні опитування наводять ще більші цифри [3].

Аналітики припускають, що близько 70 відсотків компаній у всьому світі приймуть принаймні одну форму штучного інтелекту до 2030 р. в рамках масштабування своєї діяльності, а значна частина великих підприємств буде використовувати повний спектр існуючих інновацій для посилення діючих напрямків бізнесу [2]. Вже сьогодні «близько 80% американської робочої сили можуть застосовувати штучний інтелект

принаймні у 10% своїх робочих завдань» [3]. Робота зникає, коли штучний інтелект автоматизує понад 50% її завдань.

Через появу таких технологій, як ChatGPT, багато ролей, пов'язаних із спілкуванням та координацією, будуть автоматизовані. Вже сьогодні, ці технології достатньо успішно використовуються, для прикладу, у банківській сфері.

Аналітики консалтингової компанії McKinsey підраховували, що близько 60 відсотків робочого часу у всьому світі витрачається на завдання, які можна автоматизувати. У своїх дослідженнях аналітики McKinsey [7] стверджували, що 2027-й рік, може стати першим роком, коли штучний інтелект зможе відповідати типовій продуктивності людини в завданнях, пов'язаних з «розумінням природної мови». Тепер компанія вважає, що це станеться значно швидше, дуже ймовірно, вже цього року.

Проте, чи насправді, все так загрозливо? Хоча прогнозують, що штучний інтелект спростить адміністрування та зменшить бюрократію, є багато сфер, у яких технології недоступні. Наприклад, сільське господарство та будівництво, на яке припадає майже 20% ВВП багатих країн [3].

Крім того, у тих галузях економіки, де активно залучена держава, як, для прикладу, освіта та охорона здоров'я, технологічні зміни відбуваються надто повільно. Відсутність конкурентного тиску гальмує стимули до вдосконалення. Крім того, уряди також можуть мати цілі державної політики, наприклад, максимізація рівня зайнятості, які несумісні з підвищенням ефективності. У цих галузях теж більше шансів бути об'єднаними у профспілки, які запобігають втраті робочих місць [3].

Крім того, в окремих випадках, впровадження штучного інтелекту може бути надто дорогим. Також, є багато занепокоєнь пов'язаних з безпекою даних користувачів. Це фактори, які можуть стати своєрідними запобіжниками від «збою».

Але, є й сторона, на яку, поки що, мало звертається уваги. Це те, що розвиток нових технологій, в тому числі, штучного інтелекту, створює нові робочі місця. Економіка створює нові типи робочих місць, оскільки інші зникають. Ймовірно, що економіка штучного інтелекту, створить нові професії, які нам сьогодні навіть складно уявити. Застосування штучного інтелекту, роботизація, автоматизація, ймовірно, змінить значний відсоток професій, в найближчому майбутньому. Але, як показує приклад країн з найвищим рівнем автоматизації та роботизації, як-от Японія, Сингапур та Південна Корея, там, навпаки, найменший рівень безробіття. Дослідження Американського бюро статистики праці, показало, що в останні роки робочі місця, класифіковані як «під загрозою» через нові технології, «не виявляли жодної загальної тенденції до особливо швидкої втрати роботи». Натомість за останнє десятиліття середній рівень безробіття у багатих країнах знизився приблизно вдвічі. Частка зайнятих працездатного віку є найвищою за весь час [3].

Також, мало хто замислювався над наслідками системи, яка може миттєво генерувати величезну кількість тексту. «GPT-4 за п'ять хвилин може підготувати добре написану скаргу на 1000 сторінок, яку хтось муситиме розглядати. У світі, де багато юристів, їх стане більше» [3]. І це також, певний запобіжний фактор від «збою на ринку праці». Крім того, навіть не зважаючи на неймовірно швидкі темпи розвитку технологій, в числі яких штучний інтелект, в деяких відношеннях, це технології, які ще не зовсім досконалі. Експертка з етики штучного інтелекту Тімніт Гебру вважає, що ChatGPT, наприклад, несе значні загрози. «Його не навчали розрізняти факти та фікції. Він просто мавпує те, що знаходить в інтернеті». Блогер та ведучий Адам Коновер [наголошує](#), що штучний інтелект працює не як творець, а як імітаційна система. Контент, який презентується як створений ШІ, насправді створений людьми, а комп'ютер лише його перероблює й імітує творчість [6].

Фактично штучний інтелект може змінити світ так, як сьогодні неможливо уявити. Але шлях у який його застосують та вплив на економіку поки що лише формується.

«Історично нові технології спершу заміняли працівників, однак у довшій перспективі створювали нові можливості зайнятості» [6].

Як, зазначає Професор Ерік Брінйольфссон, голова Стенфордської лабораторії цифрової економіки: «Американська економіка переважно спирається на роботу зі знанням та інформацією, і саме ця сфера зазнає найбільшого впливу. Але я наголошую на слові “вплине”, а не “замінить”, бо вважаю, що якщо все буде зроблено правильно, то штучний інтелект не замінить працівників. Радше так: юристи, які використовують штучний інтелект, замінять юристів, які ним не користуються» [6].

Аналітики також зазначають, що наразі ШІ становить меншу загрозу для перспектив на ринку праці, ніж інші макроекономічні фактори (сповільнення економічного зростання, низька пропозиція та інфляція).

Література:

1. Смуток Б. Штучний інтелект може скоротити 26 млн робочих місць у світі за п'ять років Більшість компаній прагнуть використовувати технології для автоматизації процесів URL: <https://chas.news/news/shtuchnii-intelekt-mozhe-skorotiti-26-mln-robochih-mists-u-sviti-za-pyat-rokiv> (дата звернення: 20.06.2023).
2. Стеблик Н. Штучний інтелект як складова економічного розвитку суспільства.URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19266/1/197-198.pdf> (дата звернення: 20.06.2023).
3. Тартачний О. Чому ШІ не забере вашу роботу і як він вплине на економіку – аналіз The Economist. URL: <https://speka.media/comu-si-ne->

[zabere-vasu-robotu-i-yak-vin-vpline-na-ekonomiku-analiz-the-economist-p6q6zv](#) (дата звернення: 20.06.2023).

4. Рябоконт Д. Штучний інтелект: помічник у відновленні економіки. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/01/13/669909/> (дата звернення: 19.06.2023).
5. Biggest Losers of AI Boom Are Knowledge Workers, McKinsey Says URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-06-14/biggest-losers-of-ai-boom-are-knowledge-workers-mckinsey-says> (date of access: 20.06.2023).
6. ChatGPT та інші сервіси на основі ШІ можуть замінити кожного 4-го працівника в США та Європі, – економісти. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2023/04/05/shtuchnyj-intelekt-mozhe-povnistyu-zaminyty-kozhnogo-chetvertogo-praczivnyka-v-ssha-ta-yevropi-ekonomisty/> (дата звернення: 20.06.2023).
7. The economic potential of generative AI: The next productivity frontier URL: https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/The-economic-potential-of-generative-AI-The-next-productivity-frontier?tpcc=NL_Marketing#business-and-society (date of access: 20.06.2023).